

леині публікації на сторінках наукового збірника «Археологія», здійснені учасниками експедиції на чолі із Г. О. Кузнецовим. Лише на його рахунок 60 публікацій (на сторінках й інших видань).

Активну роль в діяльності Чернігівської обласної спелеоархеологічної експедиції відігравав і О. В. Шекун. У 1977 р. він став її головою. З того часу археологи зосередились на вивченні давньоруських старожитностей Чернігівщини. Якісно новий період в археологічних дослідженнях розпочинається з часу утворення постійно діючої археологічної експедиції при Чернігівському історичному музеї ім. В. Тарновського. О. В. Шекун працює тут спочатку співробітником, а з 1989 р. очолює відділ охорони та досліджень археологічних пам'яток, який недарма ж називають археологічним центром. А вже звідси зробили перші кроки в науку відомі нині фахівці А. Казаков, Т. Валькова, В. Руденок та ін. Сам же О. В. Шекун є автором близько 50 наукових публікацій.

Безперечно, чернігівське видавництво «Сіверянська думка» зробило відчутний внесок у справу створення бази наукової історико-краєзнавчої літератури, який гідно оцінять наші спадкоємці.

Ніна РОМАНЧУК.

«Я ПОМЕР У 1972 році»

Сьогодні Микола Холодний — один з найяскравіших поетів України. Проте не всі з цим погоджуються, плутаючи Холодного-поета і Холодного-людину. Як людина, із своїми рисами характеру, що так драгують багатьох, він сформувався після 1965 року. Тоді Микола Холодний був виключений із Київського університету за видану за кордоном книгу поезій «Крик з могили». Як згадує сам поет у статті «Черга у вожді: хто крайній?» (Київ. — 1995. — № 4—5. — С. 145—146), його «без засобів до існування, морально й матеріально підтримав В. Некрасов». «Другою людиною, котра не залишила» Холодного «в біді, був Л. Вишеславський». Письменник Г. Снегірьов надав поетові притулок. Завдяки цим людям Микола Холодний добре знав творчість чужих владі І. Дзюби, О. Солженіцина, Наума Коржавіна, чув про генерала Григоренка. У домі письменника В. Некрасова поет двічі бачив опального академіка Сахарова, приїздив сюди і Володимир Буковський — відомий російський дисидент. Саме ці люди впливали на світогляд Миколи Холодного. Хоча своє сприйняття радянського світу у нього сформувалось ще в дитинстві. П'ятнадцятирічним хлопчиком написав ось ці рядки:

Відлітаєм на той світ у вирій ми,
по два метри на брата відмірюючи,
не віримо в те, що віримо, —
всі ми невірючи.

А потім вибухнула судова справа Василя Стуса. Це сталося теж у 1965 році. Під час прем'єри фільму С. Параджанова «Тіні забутих предків» у київському кінотеатрі «Україна» поет кричав антирадянські гасла і був заарештований. Микола Холодний потрапив до в'язниці 20 лютого 1972 року, а у вересні був викликаний на процес Стуса як свідок. Йшлося про згубний антирадянський вплив книги М. Холодного «Крик з могили» на Василя Стуса. Холодний заперечував такий вплив. Сказав, що ніяких розмов з підсудним про збірку поезій не вів.

Василь Стус написав покайні листи на ім'я лідерів компартії України П. Шелеста, Ф. Овчаренка й В. Щербицького. Вони не публіку-

вались у державній пресі. Коли ж зробив відповідну заяву й Микола Холодний, її видрукувала газета «Літературна Україна». Це сприйнялося як зрада. Бо незабаром автор заяви опинився на свободі, а Василь Стус залишився за ґратами. Там він написав:

Колись Холодний свині пас
І пах від смороду і поту.
Цей поетичний ловелас
Українську оббрехав Голготу.

Злі, відверті рядки поета обійшли всю Україну. З ними і сьогодні живе Микола Холодний. На наш погляд, поки ми, читачі обох поетів, достеменно не знаємо судової справи Василя Стуса (вона досі не опублікована) і ролі в ній Миколи Холодного як свідка, не варто під цими словами Стуса підводити ризику. До того ж, не збагнути, навіщо Холодного випустили із-під варти: адже двадцять років це ім'я було заборонено. Лише Микола Холодний і Василь Стус та їхні слідчі знають, що сталося між поетами 1972 р. Одного немає серед нас. Інший... Час розставить всі крапки над «і». Безперечно лише одне: ті події перевернули все життя Миколи Холодного. Недарма ж він одного разу сказав: «Я помер у 1972 році». За цими словами криються причини людських вад характеру М. Холодного, котрі так не подобаються багатьом сьогодні.

Попри усілякі політичні вибрики він залишився талановитим поетом. Його остання збірка вибраних поезій «УСМІШКА ДЖОКОНДИ» (К.: Укр. письменник, 1995. — 271 с.) — гарний цьому свідок. Вперше твори, вміщені до збірки, увійшли до закордонних видань «Крик з могили», «Кобзар № 3», «Куди і навіщо біжить вода?». Це також замовчувані вірші, які у 1992—1994 рр. повернуті авторові із сейфів КДБ. Книжка складається із чотирьох циклів (розділів).

Перший цикл «Лелеки Чорнобиля» склали вірші, написані протягом життя з десятилітнього віку. Всі вони мають політичне забарвлення.

Враження від перебування в квітні 1992 р. в Салехарді, Наримі, Ново-Уренгої лягли на папір поетичними рядками другого циклу «Ненецькі мотиви». За сталінських часів у цих місцях утримувались тисячі політичних в'язнів. Кожний вірш циклу б'є у самісеньке серце.

Старовинне українське місто Кролевець, яке Микола Холодний відвідав навесні дев'яносто третього, заспокоїло поета. Він відчув радість буденного життя, жіночого кохання. Здавалось, що «Сонце сходить в Кролевець». Це — назва третьої частини збірки. Вірші сонячні, лагідні, викликають добрі асоціації.

«Ялтинське літо» — завершальний цикл книги «Усмішка Джоконди». Микола Холодний постає тут як автор саркастичних, ліричних, політичних віршів, людиною — вірною собі. Правда, тональність поетичних рядків більш розважлива і спокійна. Мабуть, на краще міняється життя поета.

Твори із збірки «Усмішка Джоконди» дуже музичні, поновлюють у пам'яті давно забуті образи людей, подій, художніх полотен.

Поетові з Остра Миколі Холодному 56 років. Він лауреат літературної премії ім. В. Нефеліна, має почесну премію Ватикану, його ім'я занесено до Британської енциклопедії. Проте суттєвіші перемоги у нього ще попереду.

Людмила СТУДЬОНОВА.